

ds. Joep Dubbink

Schriftlezing: Psalm 82 ¹

1 Een lied van Asaf.

God heeft zich opgesteld in de godenvergadering,
in de kring van goden oefent hij recht:

2 [Hij zegt:] 'Hoe lang nog maken jullie recht tot onrecht
en kiezen jullie partij voor wie kwaad doen? –

3 Doe recht aan de weerloze en de wees,
de verdrukten en de verarmden, behandel die rechtvaardig!

4 Bevrijd de weerloze en de arme,
red hen uit de hand van de boosdoeners!

5 Zij weten van niets, verstaan niets,
zij tasten in het duister;
daarom wankelen alle fundamenten van de aarde.

6 Ik had gezegd: jullie zijn goden,
zonen van de Allerhoogste, allemaal –

7 maar nee: als mens zullen jullie sterven,
als een der vorsten zullen jullie vallen.'

8 Sta op, God, en doe recht aan de aarde,
want uw erfdeel zijn alle volken.

Gemeente van onze Heer,

Geloof het of niet, maar één van mijn nachtmerries is, in winkelcentrum Zijdelwaard een radio- of erger nog een tv-ploeg tegen te komen, die mij een microfoon onder de neus duwt en vraagt: 'Geloof u in God?!' Het maakt dan niet eens zoveel uit of het een ploeg van KRO-NCRV of EO zou zijn, op zoek naar het laatste restant gelovigen in het sterk geseclariseerde Uithoorn – u weet dat wij procentueel minder christenen hebben dan Amsterdam, waar je tenminste nog flinke migrantenkerken hebt? – of dat het een BNN-VARA of VPRO-ploeg zou zijn, bezig om te laten zien dat het nu toch echt wel gedaan is met het christelijk geloof.

'Geloof u in God?' Ik zou natuurlijk geneigd zijn om 'ja' te zeggen, maar ik zou me meteen afvragen: waarom zeg ik dat? Doe ik dat vanwege mijn beroep? Omdat ik heel wat uit te leggen had tegenover u, als ik 'nee' zou zeggen, of 'ik weet het niet zo'... Maar mijn *echte* eerste reactie zou eigenlijk een wedervraag zijn, een vraag aan de vragensteller: wat bedoel je precies? Welke 'god' had je in gedachten? Waar zeg ik precies ja tegen, wanneer ik 'ja' zeg op *jouw* vraag naar God? Want dat woord, die naam 'god', die is zo onvoorstelbaar vaak misbruikt, die heeft zo vaak moeten fungeren als vlag op menselijke modderschuiten, die is zo vaak voor menselijke karretjes gespannen, dat je eerst wel goed mag uitleggen wat je ermee bedoelt.

¹ *Opgedragen aan prof. dr. Karel A. Deurloo (1936-2019) van wie de aanzet kwam tot deze uitleg van Psalm 82.*

Wat is 'een god'? Maarten Luther zegt, vrij weergegeven, dat 'je god' datgene is wat je aanbidt, waar je voor knielt, waar je alles voor over hebt, waar je offers voor brengt, waar je helemaal voor gaat. In die zin heeft iedereen een god, ook al zal niet iedereen dat zo noemen. Maar het is voor elk mens heel goed, je de vraag te stellen wat het concentratiepunt van je leven is, waar het je om te doen is.

Ik denk dat de dichter van Psalm 82 ons die vraag wil voorleggen, als hij zijn Psalm zo merkwaardig begint met de woorden: 'God heeft zich opgesteld in de godenvergadering'. Want dat is natuurlijk een vreemde voorstelling. We hadden toch geleerd dat er maar één god was, en nu spreekt de psalmdichter ineens over meerdere, een heel rijtje, een vergadering?! Ja, dat doet 'ie en hij pakt met die godenvergadering zomaar een heidens beeld op, afkomstig uit de mythologie – wij denken snel aan de Griekse goden, onze dichter zal wel eerder aan de Kanaänitische of Mesopotamische gedacht hebben. Goden in meervoud kennen ze daar, en dat geeft altijd gedoe, strijd, want wie is dan de baas, wie is de grootste, wie komt de meeste eer toe? En dat gedoe, dat is precies een afbeelding van het debat in onze samenleving over normen en waarden, over wat het belangrijkste is, over beleid, over prioriteiten, waar het ons als samenleving wezenlijk om te doen is; wie of wat 'onze god' is.

Als wij even dat beeld volgen, wat natuurlijk een beeld is, en ons proberen voor te stellen welke goden daar in een kringetje zitten, en wie daarvan de sterkste zijn, de meest vooraanstaande, wat zien we dan? Zou het Mars zijn, de god van de oorlog? Die heeft veel aanhangers, altijd al gehad en nog steeds: mensen die bereid zijn de stap naar geweld te doen, of zelfs het geweld zelf verheerlijken, strijd als hoogste levensideaal. De mensen van de NRA, de Amerikaanse wapenclub die wapens beschermt tegen mensen in plaats van mensen tegen wapens, dat lijken mij de priesters van de god Mars.

Venus dan, de godin van de erotiek. Niet dat liefde inclusief erotiek niet prachtig kan zijn, maar erotiek los verkrijgbaar, op een presenteerblaadje, als product, zitten daar geen afgodische kanten aan, gaat het daar niet voor je het weet helemaal mis mee?

Mammon, de god van goud en geld, *dat* is me er een! Die gooit hoge ogen om bovenaan te eindigen, want die heeft me een aanhangers! Wat we niet over hebben voor economische groei, dat grenst aan het ongelooflijke, en er ontstaat paniek als aan deze god niet voldoende eer betoond wordt, dat maken de priesters van deze godheid, bankiers, economen, ons wel duidelijk.

Er zitten er meer, daar in die godenvergadering. Kleine en grote goden. Je kunt ze met hun klassieke namen aanduiden, of met moderne. Probeer het maar eens, er een paar te bedenken. Veiligheid is er een, denk ik. Onze angst voor bedreigingen van buiten is zo groot, dat we daarvoor bijna alles wel willen opofferen, bijvoorbeeld onze privacy. Ongebredelde zelfontplooiing, mijn ego boven alles, ook een hele belangrijke. En 'identiteit', een godheid met een beetje vaag profiel maar daarom des te kneedbaarder: alles wat wij zijn, en wat anderen ons zouden willen afnemen.

Zo zitten we midden in een mythologisch beeld – maar een regel later is het alweer afgelopen. Denk niet dat we van deze goden nu de lotgevallen en schermutselingen te horen krijgen. Ze komen niet eens aan het woord! God – *de ene ware God van Israël* – spreekt ze toe, een korte toespraak die eerder een aanklacht is. God *oordeelt* de andere godheden, en hij gebruikt daarbij maar één maatstaf: doen jullie recht aan de zwakken in de samenleving? Neem je het op voor de weerloze, de wees, de weduwe, de verdrukte, de verarmde – alle woorden die het Hebreeuws maar heeft voor die mensen, die het niet redden, die staan hier bij elkaar, het is zoeken naar Nederlandse woorden om dat uit te drukken.

Dat is dus waar het deze God om gaat, en dat hadden we ook wel kunnen weten want zo stelt die God zich voor: 'Ik ben de Ene, de Eeuwige, die je heeft bevrijd uit het land Egypte, uit het slavenhuis' (Ex. 20:1). En daar draait het voor Hem om: dat de onderliggende mens bovenkomt, dat er – einde-

lijk! – gerechtigheid, recht wordt gedaan. Want daarnaar snakken niet alleen die verdrukte, onderliggende mensen in alle soorten en variëteiten, daarnaar snakt ook de aarde zelf. Want nu laat de Psalmddichter in een soort terzijde God even *ons* toespreken: door dit soort ‘goden’, zoals ze zichzelf noemen, staat de wereld op wankelen. Door dit soort godheden *en hun aanbidder* – want wat zijn goden zonder hun aanbidders – ‘wankelen de fundamenten der aarde’. Waar mensen het recht op leven ontnomen wordt, waar de weerloze en de arme geen helper vinden, daar kan het toch nooit iets worden, daar is toch het fundament van het leven in het geding?

God maakt korte metten met deze ‘goden’: hij ontnemt ze die titel. ‘Zonen van de Allerhoogste’, godheden, afgoden, idolen, hij onthult ze als menselijk, al-te-menselijk, in hun ijdelheid, egoïsme en machtswellust, en hij verklaart ze vervallen van hun rechten: ze zijn even sterfelijk als mensen, ze zullen ondergaan, en er zal weinig aan ze verloren zijn.

Een droombeeld, een visioen. Want was het maar zo ver! Helaas, deze machten, deze ‘godjes van niets’, velen ervan zitten nog stevig op hun troon. Daarom eindigt de Psalmddichter met een oproep richting God: sta op, doe er iets aan, maak waar dat U de enige bent die het aanbidden waard is. En dat is natuurlijk ook een oproep aan ons, om alleen die God te aanbidden. Wat een Psalm!

* * *

Is dat nu alleen maar een vreemd idee van een buitenissige Psalmddichter? Nee, dit is een van die bijbelse grondlijnen die we zo vaak vergeten. Paulus weet er evengoed van, dan moet je wel een goede vertaling hebben want anders is het weer weg vertaald, zo bang zijn we voor dat idee van andere goden terwijl we er bij bosjes voor knielen. Paulus:

“Want al zijn er zogenaamde goden, hetzij in de hemel, hetzij op de aarde – en werkelijk zijn er goden in menigte en heren in menigte – *voor ons nochtans is er maar één God*, de Vader, uit wie alle dingen zijn en tot wie wij zijn, en één Heer, Jezus Christus, door wie alle dingen zijn, en wij door Hem (1 Kor. 8:5-6, NBG ‘51).

‘Voor ons nochtans is er maar één God’ – die anderen zijn er wel, maar *ze zijn het niet*, we moeten ze niet hebben, want ze bieden je alleen maar leegte, anders niets. Maar ze lijken heel wat, en voor je het weet vallen we ervoor. Fascinerend en beangstigend hoe boodschappen van kracht en macht en identiteit en verleidelijke verhalen over een geweldige toekomst voor jou en de jouwen steeds weer hun aanhangers vinden. En een opgave van de eerste orde, voor ieder die gelooft, om duidelijk te maken in wat of liever Wie we geloven.

Een theoloog van alweer een tijd geleden, Karl Barth, iemand die je bepaald niet van vrijzinnige opvattingen hoeft te verdenken, werd in de zestiger jaren eens gevraagd, steun te geven aan een manifest. Het was gericht tegen de toen opkomende bevrijdingstheologie, en het verval dat sommigen daarin zagen van het traditionele geloof – in Nederland was er toen ook zo’n beweging, ‘het getuigenis’. Barth, toen al op hoge leeftijd, stelde een wedervraag: wat gaat uw manifest uitwerken? Gaat het helpen bij de grote uitdagingen van onze tijd – destijds racisme en apartheid, de koude oorlog, de oorlog in Vietnam, het moeizaam verdwijnen van het kolonialisme? Zo ja, dan teken ik graag. Maar toen dat niet de bedoeling bleek, tekende hij niet. Ik denk dat hij daarin Psalm 82 volgt. En als die tv-ploeg mocht verschijnen, dan weet ik nu wat ik moet zeggen: ‘Heb je even? Dan leg ik je uit in welke God ik geloof!’

* * *

Een bruggetje naar de doop? Dat is simpel, dat hebben jullie zelf gecreëerd, Florisca en Timber, door de naam van jullie kind. Het is liturgisch aan jullie om straks zijn namen te noemen, maar die ene kan

ik niet verzwijgen: Justus, *rechtvaardige*. Wat een boodschap is dat aan je kind, wat een opdracht voor hem maar ook voor jullie zelf, om dat woord het middelpunt van je leven te laten zijn. Daar willen jullie jezelf en je kind aan verbinden.

We hebben uitvoerig over dopen en je kind laten dopen gepraat, jullie hebben daar een eigen motivatie voor die Timber straks zal voorlezen, we hebben gezocht naar een geschikt doopformulier en dat ook gevonden. Belangrijk voor jullie was, dat je Justus' vrijheid ten volle wilt respecteren, hem niet het gevoel wilt geven dat 'ie in wat voor keurslijf dan ook moet passen, en hem de kans wilt geven zijn eigen weg te vinden. Dat is goed!

Tegelijk weten jullie ook, dat 'neutraal opvoeden' niet bestaat. Je geeft je kind wat mee, je beschermt het zo goed je kunt, je wijst het een weg die begaanbaar is. Je vertelt hem verhalen, ik neem aan ook het verhaal van Psalm 82. En ik hoop dat dat verhaal bij hem in goede aarde valt – want die God, die omziet naar wat klein en kwetsbaar is, daar kun je mee leven, daar kun je een leven mee toe en dat verhaal en vele andere kunnen je helpen een mens te worden.

De ware mens naar het bijbelse beeld, dat is niet een mens die zich te buiten gaat, dat is geen krachtpatser, dat is zelfs geen held, dat is een rechtvaardige. Moge dat Justus' en ons aller toekomst zijn. Amen.